

■ Простая мова

На ўсё свой час

ЁСЦЬ ПЫТАННЕ

Раніца, горад, аўтобус: людзей — што селядцоў, і тым, што сядзяць, яшчэ трохі лепей, хаця...

Адна з кабет ужо, мусіць, прыехала: устала і пайшла б да дзвярэй, ды дзе там — натоўп сцяной.

— Можа, ты сядзеш, — прапануючы сваё месца, пытае жанчына ў нейкага хлопца. — А я прайду...

— Не хачу, — адмаўляецца той.

— Хочаш не хочаш, — уздыхае жанчына, — а выйсця няма: сядзеш, сядзеш, як міленякі!

...Шмат значэнняў у гэтага слова: садзіць (саджаць) можна, у прыватнасці, дрэвы, гасцей, некага на пасаду, дыету, сабе на шыю, хлеб у печ, квактуху на яйкі, пляму — на сукенку... І чалавека...

Ну чаму нам здаецца, што найперш — у турму?

ЯКАЯ СПРАВА, ТАКАЯ І СЛАВА

Міхайлавіч на «дзембель» сышоў (чытай — на заслужаны адпачынак), каторы месяц шчыруе на сябе, на патрэбы сям'і — найчасцей, вядома, на лецішчы. Але ж надоечы і ў горад сабраўся.

— На працу трэба, — сказаў суседу.

— Такі нешта знайшоў?! — не павярый той. — А ці добрае ж?

— Ды яшчэ якое! Дома буду — канану пільнаваць.

...Гэта, ну згадзіцеся, рэдка праца! А каб за яе ды яшчэ і плацілі!

АПТЫМІСТЫ

Супала: у прыяцелькі вольная хвілінка была, і візітоўкі пад руку «падкруціліся» — захацела перабраць, непатрэбныя выкінуць, папярэдне, вядома ж, парваўшы...

Думаеце, гэта лёгка?

Яна таксама думала. Але як ні старалася, некалькі паперак парваць не змагла!

Трэба разумець, іх заказчыкі грунтоўна падышлі да «вытворчасці»: усё зрабілі як мае быць! Думалі, відаць, што сваіх адказных пасадаў ніколі не страцяць, не захварэюць, на пенсію не пойдучы, за краты не сядучы...

Не прыходзіла на думку і тое, што гэтыя візітоўкі нехта банальна захоча выкінуць як непатрэбныя.

СПАДЧЫНА

...«Вы ведаеце, чым дрэнная адзінота? — пытала некалі пісьменніца Лідзія Арабей. І сама ж адказвала. — Тым, што раніцай няма каму раскажаць свой сон. А яны ж бываюць такія цікавыя!»

Мой нядаўні. Нейкі горад, свята, але яно як быццам скончылася — людзі разышліся, каб сядзець па дамах, хоць вечар — проста шыкоўны: ціхі, цёплы, у такія — гуляць ды гуляць, проста хадзіць па вуліцах!

Там віда, бо свецяць ліхтары, там, трэба разумець, бяспечна, бо дзядурыць міліцыя, там — хай зрэдку — але ж відаць постаці.

Адна насустрач: мужчына — сталага веку, усмешлівы, у прыгожым касцюме. Падобна — мэр? А бач ты — дэмакрат: пехатой, без аховы...

Мы ўсміхаемся адно аднаму, спыняемся, аб нечым размаўляем, смяёмся.

Мы заходзім у нейкае памяшканне кшталту местачковай чайной, дзе спадарожнік раптам... знікае.

Мне б зрабіць тое самае, гэта значыць — выйсці адсюль. Але дзе там — дарогу заступаюць нейкія «цэрберы»: адзін з іх вельмі «просіць» пачакаць (чаго? каго?), другі — з усёй сілы... штурхае.

Падаю. Падаю ў... ваду, але чамусьці не тану. Можна сказаць, не ўмеючы, плыву да «берага», і адзінае, чаго там не разумею — як жа быць з гэтай мокрай кофтай, спадніцай? Трохі выкруціць? Так.

Я спрабую гэта зрабіць, прычым не толькі сама: побач... мой спадарожнік. Праўда, цяпер ён ужо не ў касцюме,

Рыжы кот клубком скруціўся на рыжай траве. Гэта — восень

слова бярэ (інакш не скажаш) адзін з мужчын:

— Вы, між іншым, не дома, а за граніцай, — цэдзіць ён праз зубы, гледзячы на кабету зверху. — Тут вашу рускую мову могуць не зразумець. Трэба гаварыць на англійскай...

На твары ў кабеты «букет» пачуццяў: найперш — разгубленасці (бо спытала дурное...), потым — згоды, бо яно ж і сапраўды, трэба па-англійску, потым — шкоды, бо гэтай мовы яна, падобна, не ведае, а ўрэшце... палёгі, бо ў кішэні нарэшце знаходзіцца пяцьдзесят стацінак, а з імі (як сякера пад лаўкай) і адказ маралісту:

— Пайшоў ты...

Куды канкрэтна — жанчына сказала, сказала настолькі гучна і нечакана, што ён пачырванеў, прыгнуўся і сапраўды... пайшоў — пайшоў за дзверы з літаркай «М».

Ці вам казаць, што чарга туды падыходзіць хутчэй.

НА ЎСЁ СВОЙ ЧАС

...У садзе нагой не ступіць: за тыдзень напала яблыкаў — жоўтых, спелых, сакаўных. З'еў бы, здаецца, усе, і на ўчарашні розум — дык пачаў бы з гэтых, трохі пабітых (бо не паляжаць). А вось на сённяшні...

Гісторыю расказалі — пра мужыка, які вельмі любіў памідоры. І таму сам, уласнаручна, сеяў, вырошчваў расаду, пікіраваў яе, сам кожнае каліўца пераносіў у грунт, сам і ўсё лецеўка песціў-даглядаў.

Дзякаваць Богу, не марна: вырасціў ураджай — акуратненька сабраў яго,

а ў ружовым махровым халаце, з пад якога віднеюцца голыя грудзі, ногі.

Гэта відовішча віхрам зрывае з месца, гоніць па нейкім доўгім калідоры, па раскіданых дошках, брудных пакоях... У адным з якіх, можна сказаць, сплянею, бо там з дзясатка ложкаў і на кожным — маладыя, прыгожыя дзядушкі. Усе яны нібы спяць. Толькі адна працягвае халодную, як лёд, руку і называе імя: «Наташа». Я пытаюся, хто яна і яны? Чаму не ўцякаюць? «А гэта немагчыма, — гаворыць дзядушка. — Усе дзверы замкнутыя».

Не верачы ў гэта, б'юся ў іх плячом, кулакамі, нагамі, тузаю ручкі, крыкам крычу: «Памажыце!», «Ратуйце!»

— Што з табой? — чую над вухам. — Нешта прыснілася?

— Так, мінулае стагоддзе... Рэпрэсіі. Спадчына.

НЯМА ЛЕПШАЙ РЭЧЫ?..

Гэта некалі мы лавілі таксі. Цяпер... У аэрапорце хлопцаў злавіў таксіст, прапанаваў падвезці. Тыя селі.

— Нябось студэнты? — пацікавіўся кіроўца, акінуўшы іх уважлівым позіркам.

— Ну, — згодна кінулі дзедзюкі і змоўклі, бо размаўляць зусім не хацелася.

— Працаваць недзе ездзілі? — не сунімаўся таксіст.

— Ну, — яшчэ раз кінулі студэнты.

— Некуды за мяжу?.. А чаму вярнуліся?

...У Гагарына, кажуць, пра тое ж пыталіся: як гэта — увесь свет абляцець і ў Савецкі Саюз вярнуцца?

Фота Анастасіі КІШЧУК.

НЕ ВУЧЫ ВУЧОНАГА

У выдатнага мовазнаўцы Уладзіміра Даля некалі спыталі, якім чынам можна вызначыць нацыянальнасць чалавека.

Адказаў прыкладна так: не па месцы жыхарства, не па веравызнанні, не па паходжанні яго бацькоў — па мове, гэта значыць, на якой мове чалавек гэты думае і размаўляе, да той нацыі ён і належыць.

Адпаведна беларусаў у Беларусі вобмаль, а ўжо за межамі — і зусім не відаць. Там — у старажытных храмах, музейных залах, у атэлях і кавярнях, на гарачых пляжах і вузкіх турыстычных сцежках — шмат кітайцаў, японцаў, немцаў, палякаў...

Рускіх (дакладней — рускамоўных) — вядома ж, таксама шмат! І ўжо за імі назіраў бы і назіраў, бо цікава!

Такім чынам...

Варна, вакзал, чарга — прабачце — у прыбыральню.

Яна, што здалек відаць, — платная. Што крыху бліжэй — грошы бярэ не жывы чалавек (як, напрыклад, у нас), а спецыяльны аўтамат: пяцьдзесят стацінак.

Пяцьдзесят дык пяцьдзесят — у нас яны ёсць. А авось кабет, што стаіць паблізу, пакуль у пошуку: нешта вытрасае ў далонь з кашалка, шнарыць па кішэнях і (відаць, з надзеяй на кароткае «так» ці яшчэ карацейшае «не») угласа пытае:

— Скажыце, а калі я сто стацінак укіну, аўтамат гэты рэшту дасць?

Рот адкрыць ніхто не паспявае —

■ Неасабісты суб'ектыў

ЗАМОРСКАЕ ШЧАСЦЕ

Яно як экзатычны ласунак — знешне прывабнае, але ці варта каштаваць?

ВЫ, напэўна, ужо чулі гэту гісторыю, як беларускія і расійскія дыпламаты нашу суайчынню з дачкой з іарданскага «палону» вызвалілі. Амаль дэтэктыў, а што сцэнарый серыяла можна пісаць — дык гэта дакладна. Пойдзе ў гледача на ўра, бо гісторыя хутчэй тыповая, а значыць, многім блізкая. Калі б не ўмяшанне шарыяцкага суда іардані, а пасля, як следства, — нашага МЗС, увогуле была б звычайнай, шчаслівай або не (хутчэй — апошняе).

Дык вось, паводле сцэнарыя (тут можна крыху пафантазіраваць, хоць падрабязнасці невядомыя, але імавернасць таго, што было менавіта так, вельмі нават вялікая. Хаця б таму, што аўтарка гэтых радкоў не аднойчы станаўлася сведкай, а здаралася, без дзвюх хвілін дзеючай асобай падобнай гісторыі. Прынамсі пачынаюцца яны ўсе амаль аднолькава). Жыла-была дзядушчына, і ўсё было пры ёй — і прыгажосць, і розум. Не было толькі шчасця — такога, як у кіно ці ў кніжках, калі і кампліменты, і падарункі, і прагулькі ў рамантычнай атмасферы, і захапленне ў вачах таго, хто побач. (Думаю, суайчынцы мяне падтрымаюць, калі скажу, што большасць нашых мужчын у плане заляцанняў — бы копы сена: гэтка самыя нехлямяжныя, маўклівыя і нерухавыя.)

АЛЕ дзядушчыне пашанцавала, і сустрэла яна палкага заморскага прынца з аksamітным вачыма (дзе сустрэла — тут могуць быць варыянты. Часцей — на адпачынку ў іншай краіне. Здраецца, праўда, зусім рэдка, што «прынцы» прыязджаюць да нас — вучыцца, напрыклад, як у нашай гісторыі). Прынц гаварыў шмат прыгожых слоў (калі слоў не хапала — гаварылі аksamітныя вочы), быў класічным і пшчотным. Той час, што яны былі разам, ператварыўся ў сапраўдную ўсходнюю казку. Але потым ім давалося развітацца, і засталіся ў памяці толькі шыкоўныя ўспаміны і даволі ілюзорная надзея на тое, што гісторыя калі-небудзь будзе мець працяг.

У нашым выпадку працяг яна займела вельмі драматычным. Спачатку дзядушчына нарадзіла дзіця ад той рамантычнай прыгоды, пасля аб'явіўся і яе галоўны персанаж. Ён запрасіў старую знаёмую прыехаць да яго ў госці з дачкой. Адпачыць у цікавай краіне, нічым не падобнай на Беларусь, ды яшчэ сустрэцца з героем свайго рамана — хто б не спакусіўся? У пачатку ўсё ішло вельмі добра, але, пэўна, ужо не пачуцці кіравалі сітуацыяй, бо каханкі пасварыліся. Прычым так, што «прынец», які ведаў, што дзіця ад яго, звярнуўся ў шарыяцкі суд — у свецкай іардані ў момантах сямейнага права ён мае законную сілу — з тым, каб дачку прызналі яго дачкой, а маці дзядушчыні — яго жонкай. (Пра згоду апошняй тут ужо ніхто не пытаўся.)

Доўжылася гэта гісторыя, якая з прыгоды ў адзін момант стала кашмарам, з пачатку жніўня. Мала таго, што грамадзянкі Беларусі не маглі выехаць на Радзіму — маці за гэты час пабывала пад арыштам, сямігадовая дзядушчына — у прытулку, дзе не было ніводнага знаёмага твару і ўсе гаварылі па-арабску. А дома, у Мазыры, два месяцы не знаходзіла сабе месца яшчэ адна жанчына — мама і бабуля іарданскіх нявольніц.

ДЗЯКУЮ Богу, усё скончылася добра. Беларускія дыпламаты задзейнічалі ўсе каналы і сувязі, каб вызваліць суайчынню з гэтай неспадзяванай бяды. Але ці стане яна ўрокам для соцень дзядушчыні і маладых жанчын, якія, бы ў вір галавой, кідаюцца ў рамантычныя прыгоды з заморскімі прынцамі — уладальнікамі стройнай постаці, аksamітна-чорных вачэй і меладычна-млявага голасу? Разумееш, што наўрад, калі бачыш салодкія парачкі каля сталічных студэнцкіх інтэрнатаў. Пра турэцкія ды егіпецкія курорты нават згадваць не буду — хто хоць раз там быў, зразумее, пра што я.

Мне, дарэчы, у гэтым плане калісьці вельмі пашанцавала, бо ружовыя акуляры толькі збіралася на нос начапіць, а тут з'явіўся чалавек, які іх забраў і ў незваротную далеч закінуў. Звалі яго — толькі не смейцеся! — Карым, і быў ён туніскім берберам. Прыгожы — вачэй не адвесьці. Але на існуючую рэальнасць глядзеў абсалютна па-нашаму, па-славянску, — пяць гадоў варонежскага журфака не прайшлі дарэмна. Быў ён нашым рускамоўным гідам па Сахары. Даведаўшыся, што я калега, а яшчэ, пэўна, злавіўшы мой амаль закаханы погляд, ён цэлы вечар... маляваў мне рэальную карціну таго, што адбываецца навокал. Лейтматывам гучала: ты прыехала ў абсалютна чужую краіну, маеш справу з людзьмі, пра традыцыі і лад жыцця якіх ведаеш у лепшым выпадку вельмі павярхоўна з мастацкіх твораў. Таму слухай, запамінай, назірай сама...

ШМАТ цікавых рэчаў я пачула ў той дзівосны вечар (мы сядзелі каля вогнішча ў халоднай пустыні, зоры былі так нізка, што можна было да іх дакрануцца, а голас у мужчыны быў мяккі, як і позірк яго зялёных вачэй). Напрыклад, пра тое, адкуль ва ўсходніх хлопцаў столькі неастрэчанай пшчоты. У тым жа Тунісе, напрыклад, каб ажаніцца, трэба мець тры рэчы: машыну, кватэру і тэлевізар. Калі гэта праграма-мінімум не выканана — ні адзін бацька за цябе сваю дачку не аддасць. Мусульманскія дзядушчыні строгіх правіл, таму ад адносін з імі да шлюбу і гаварыць не варта. У краіне беспрацоўе, і зарабіць нават на тэлевізар, не кажучы ўжо пра кватэру, шмат каму не ўдаецца. Карацей, тысячы маладых здаровых мужчын вымушаны жыць (выбачайце, гавару як ёсць) без сексу. Каб не даступныя еўрапейкі, што прыязджаюць адпачываць, — зусім была б бяда. А гэтым некалькі слоў скажаш, у вочы пшчотна глянеш — вынік амаль стопрацэнтны. Спрацоўвае не толькі дома, але і на выездзе: на захадзе мужыкі бяцка заляцацца, бо абвінаваць у дамаганні, славяне ўвогуле сваіх прыгажунь не цэняць... Жаніцца? Ну, калі «пасагу» сабе так і не сабраў, можна і з «наташай». Праўда, падпарадкоўвацца яна будзе тваім законам і тваёй веры. І рабіць ты зможаш з ёй усё што захочаш...

ВОСЬ так і не атрымаўся ў мяне ні тады, ні тым больш пасля гісторыі «як у кіно»... А калі падумаць, дык і нічога, што нашы дзедзюкі ў плане адносінаў з процілеглым полам сапраўды на копы сена падобныя. Яно, ведаеце, цёпла, утульна і прадказальна. А што яшчэ нам, дзядушчыні, для шчасця трэба?

Алена ЛЯЎКОВІЧ. alena@vziazda.by

Валяціна ДОЎНАР.
dounar@vziazda.by